



DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 24 grudnia 2012 r.

Poz. 6426

UCHWAŁA NR 0007.166.2012 RADY GMINY PRZYKONA

z dnia 14 listopada 2012 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Przykona na lata 2013-2016"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Przykona na lata 2013 – 2016”, stanowiący załącznik do uchwały.

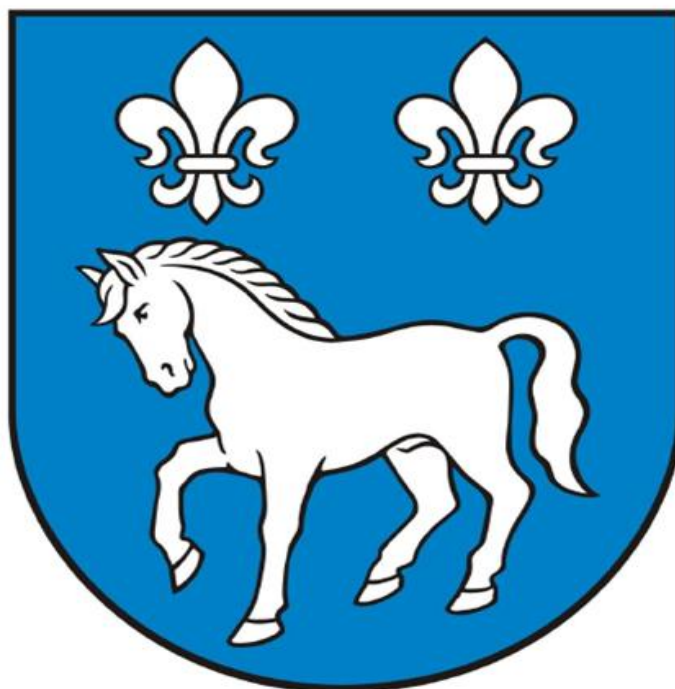
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Przykona.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2013r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Czesław Witczak

Załącznik do Uchwały Nr 0007.166.2012
Rady Gminy Przykona
z dnia 14 listopada 2012 r.

**PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI
DLA GMINY PRZYKONA
NA LATA 2013 - 2016**



PRZYKONA 2012

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
 - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
 - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
 - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych

zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków
 - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
 - 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych
 - 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych
 - 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie
- 4.2. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Przykona*
- 4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- 6.1. Gminna ewidencja zabytków
 - 6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych
 - 6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych
 - 6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury
- 6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

4

6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania
dziedzictwa kulturowego

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego
programu opieki nad zabytkami

**7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad
zabytkami**

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

**9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu
opieki nad zabytkami.**

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Przykona została utworzona Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu z dnia 1.01.1973 r. w granicach administracyjnych byłych gromad Słomów Kościelny i Przykona. Położona jest we wschodniej części powiatu tureckiego, przy wschodniej granicy Województwa Wielkopolskiego z Województwem Łódzkim. Obszar gminy wynosi 111 km², z czego 54 % stanowią obszary rolnicze, a 27 % użytki leśne. Leży przy drodze krajowej nr 72 Łódź – Turek – Konin – Poznań. Na strukturę osadniczą składa się 33 miejscowości, w tym 18 wsi sołeckich.

Gmina Przykona graniczy:

- od północy z gminą Brudzew,
- od zachodu z gminą Turek,
- od południa z gminą Dobra,
- od wschodu z gminą Uniejów.

Od 1960 r. na terenie gminy trwa eksploatacja węgla brunatnego przez KWB „Adamów”. Wieloletnia eksploatacja węgla spowodowała przekształcenia rzeźby terenu, zmiany w budowie geologicznej i stosunkach wodnych, degradację gleb i szaty roślinnej. Rekultywacja terenów pogórnich ma na celu przede wszystkim przywracanie gruntów rolnictwu oraz odtwarzanie zniszczonej sieci hydrograficznej. W ramach prac rekultywacyjnych utworzono w 2004 r. zbiornik wodny „Przykona” na Teleszynie środkowej (132 ha), który ma być zabezpieczeniem obszarów zalewowych, a jednocześnie atrakcyjnym miejscem lokalizacji budownictwa letniskowego.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Przykona*

6

na lata 2013-2016 jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy

kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust.

- 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
 - h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
 - i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
 - j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. Uchwałą Nr XLII/692 A/05.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3. *„Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego”*. Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający *„Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa”* ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. *„Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”*, którego założeniem jest, iż *„Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”*.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,

- promocję turystyki alternatywnej.

2.1.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

- 1) nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
- 2) chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystywać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną

z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m.in.

- 1) tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- 2) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

- 1) w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,
- 2) ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,
- 3) w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
- 4) strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Jak już to wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ład ekonomiczny, ład

ekologiczny i ład przestrzenny.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- 1) dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,
- 2) przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- 3) „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
- 4) ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,
- 2) wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- 3) w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz

13

w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,

- 4) podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelnii i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- 2) poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- 3) twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

4. zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,
5. wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
6. narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

- 1) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi,

- gastronomia, parkingi, itp.),
- 2) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,
 - 3) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- 1) podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

BOLESZCZYN

Kościół par. p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła, mur., 1818-1821 r., przebudowany 1899 r.

Rejestr zabytków Nr A-334/76 z dnia 21.05.1984 r.

PSARY

Kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP, mur., 1911-1913 r.

Rejestr zabytków Nr A-226/1600 z dnia 11.09.1974 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BĄDKÓW DRUGI

DOM NR 15, drewn., k. XIX.

BOLESZCZYN

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚŚ. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA:

a. kościół, mur., 1818-1821, przebud. 1899,

- b. dzwonnica, mur., 1958,
- c. ogrodzenie z bramą, mur., k. XIX,
- d. plebania, mur., pocz. XX,
- e. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 1 poł. XIX,
- b. ogrodzenie z bramą, mur., 1 poł. XX.

DOM NR 55, drewn., 1900.

DOM NR 62, drewn., 1913

EWINÓW

DOM NR 3, drewn., 1903.

DOM NR 11, drewn., pocz. XX.

DOM NR 29, drewn., 1905.

GĄSIN

KAPLICZKA, mur., 1920.

DOM NR 35, drewn., 1 ćw. XX.

DOM NR 38, mur., 1 ćw. XX.

KACZKI PLASTOWE

DOM NR 28, drewn., 1918.

PAULINÓW

DOM NR 13, drewn., 1896 r.

POSOKA

DOM NR 5, drewn., k. XIX.

DOM NR 15, drewn., k. XIX.

DOM NR 18, drewn., 1 ćw. XX.

DOM NR 20, drewn., 1930.

DOM NR 21, drewn., 1860.

DOM NR 29, drewn., 1870.

WIATRAK KOŻLAK, drewn., XIX.

PRZYKONA

KAPLICZKA, mur., I ćw. XX.

DOM NR 4, ul. Słoneczna, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 42, ul. Słoneczna, drewn., ok. poł. XX w.

PSARY

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. NAWIEDZENIA NMP:

a. kościół, mur., 1911-1912,

b. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX,

c. plebania, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

a. cmentarz, pocz. XIX,

b. ogrodzenie z bramą, mur., 1 poł. XX.

RADYCZYNY

DOM NR 17, drewn., 1912.

DOM NR 20, drewn., 1905.

DOM NR 27, drewn., 1930.

DOM NR 28, drewn., k. XIX.

DOM NR 31, drewn., 1 ćw. XX.

SARBICE

KAPLICZKA, mur., pocz. XX.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX.

DOM NR 30, drewn., k. XIX.

SMULSKO

KAPLICZKA, mur., I. 30 XX.

DOM NR 30, drewn., 1910 r.

DOM NR 48, drewn., 1897.

ŻERONICZKI

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór, mur., k. XIX, rozbud. 1927, 1938,

b. pozostałości parku, k. XIX.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Na terenie gminy Przykona w obiektach sakralnych znajdują się dwa zespoły zabytków ruchomych, nie wpisanych do rejestru zabytków. W kościele par. p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Boleszczynie znajduje się niewielki zbiór obiektów ruchomych pochodzących z czasu budowy kościoła, XIX-wieczne ołtarze i obrazy. Wyposażenie i wystrój kościoła par. p.w. Nawiedzenia NMP w Psarach stanowi zespół obiektów pochodzących z różnych okresów; XVIII-wieczny rokokowy ołtarz boczny, XIX-wieczny ołtarz boczny, polichromia w prezbiterium autorstwa Eligiusza Niewiadomskiego oraz nawy głównej Konstantego Mackiewicza.

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Na terenie gminy Przykona nie występują układy urbanistyczne i ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Nie utworzono też parków kulturowych.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Przykona znajduje się jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Jest to gródek stożkowaty w miejscowości Trzysze (st. 2, ob. AZP 61-44/4), wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem rejestru

416/Wlkp/C z dnia 01.06.2011 r.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Przykona zewidencjonowano dwa stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej. Są to:

1. Grodzisko pierścieniowate wraz z dwoma podgrodziami (jedno zlokalizowane jest po południowej stronie grodziska na niewielkim wzniesieniu, drugie położone jest po północnej stronie grodziska) w miejscowości Ewinów, datowane na wczesne średniowiecze. Stanowisko położone jest wśród łąk w dolinie Warty. Grodzisko ma kształt owalny (średnica około 150 m x 70 m, wysokość wałów do 6 m). Wewnątrz wałów znajduje się naturalne, podłużne wzniesienie, sięgające poziomu wału. Wał wzniesiono w konstrukcji rusztowej. Od zewnątrz wzmocniono pionowymi palami. W trakcie badań stwierdzono brak wyraźnych śladów osadnictwa stałego wewnątrz grodu. W bardzo krótkim czasie od momentu powstania, a możliwe, że nawet w trakcie budowy, gród został spalony.

2. Gródek stożkowaty w miejscowości Trzysze (wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod numerem rejestru 416/Wlkp/C z dnia 01.06.2011 r.). Gródek ma średnicę u podstawy około 35 m, średnicę górną około 15 m, wysokość 4,5 m, otoczony jest fosą o szerokości około 6 m i słabo rysującym się wałem. Stanowisko było badane wykopaliskowo w latach 70 XX wieku. Uzyskano wówczas duże ilości materiału archeologicznego, między innymi elementy uzbrojenia (w tym pugiń tarczowy), ostrogi, zgrzebła i fragmenty ceramiki. W trakcie badań ustalono, że gródek powstał najprawdopodobniej w początkach XIV wieku i spłonął w trakcie walk w 2 połowie XIV wieku.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Obszar gminy Przykona został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Przykona zewidencjonowano dotychczas 214 faktów osadniczych, które zaprezentowano w tabelce poniżej:

FAKTY OSADNICZE	<i>Grodziska</i>	<i>Cmentarzyska</i>	<i>osady</i>	<i>inne</i>	<i>Ogółem</i>
<i>Ilość stanowisk ogółem</i>	2	5	207	x	214
<i>Wpisanych do rejestru</i>	1	x	x	x	1

Gmina Przykona leży w południowo-wschodniej części województwa wielkopolskiego. Zgodnie z podziałem Polski na jednostki fizyczno-geograficzne wg Kondrackiego, gmina geograficznie należy do Niziny

Wielkopolsko-Kujawskiej. Dokładniej, obszar gminy prawie w całości leży w południowo-zachodniej części Kotliny Kolskiej. Obejmuje ona rozszerzenie doliny Warty pomiędzy Kołem a Uniejowem, z wykształconymi poziomami tarasowymi. W dolinie Warty i Teleszyny dużą powierzchnię zajmuje terasa zalewowa. Są to tereny podmokłe i bagienne, a liczne torfowiska wypełniają obniżenia poziomów tarasowych i starorzeczy. W dolinie Teleszyny koło miejscowości Przykona i w dolinie Warty między miejscowościami Trzyszcze i Radyczyny występują formy wydmore, wykształcone w postaci nieregularnych pokryw zbudowanych z drobnoziarnistych i pylastych piasków eolicznych.

Południowo-zachodnia część gminy zajmuje terasa środkowa, zbudowana z piasków i piasków ze żwirem wodnolodowcowym. Terasa wysoka występuje w rejonie miejscowości Przykona.

Gmina Przykona pod względem hydrograficznym położona jest w zlewni rzeki Teleszyny i Kiełbaski, lewobrzeżnych dopływów Warty. Ponadto sieć hydrograficzną tworzą: dopływ z Witoldzina, dopływ spod Wichertowa i dopływ z Boleszczyna.

Podstawowym typem gleby są pseudo-bielice, brunatne wylugowane i murszaste.

Z wczesnej i środkowej epoki kamienia na terenie dzisiejszej gminy Przykona znamy nieliczne, pojedyncze znaleziska.

Neolit (młodsza epoka kamienia) przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp.

Wszystkie te nowości na ziemi polskiej przyniosła ludność kultury ceramiki wstęgowej rytej, która dotarła tu z terenów naddunajskich poprzez Bramę Morawską. Ludność ta osiedlała się głównie na terenach o najlepszych glebach, na których uprawiała pszenicę, jęczmień, proso (prawdopodobnie metodami kopieniaczymi, za pomocą kamiennych

i rogowych motyk). Ze zwierząt domowych hodowała krowy, owce, kozy i świnie. Dotychczas brak na terenie gminy znalezisk związanych z kulturą ceramiki wstęgowej.

W połowie IV tysiąclecia przed naszą erą na obszarze Niżu Europejskiego utworzyła się kultura pucharów lejkowatych. Ludność kultury pucharów lejkowatych zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmowych wzniesień. Charakterystyczną cechą tej kultury w zakresie obrządku pogrzebowego były monumentalne grobowce megalityczne („kujawskie”) w postaci długiego (do 130 m), trójkątnego (o podstawie do 15 m) kopca obstawionego wielkimi kamieniami. Pochówki w obudowie kamiennej znajdowały się pod nasypem grobowca. Osady ludności kultury pucharów lejkowatych rozpoznano w okolicach miejscowości Boleszczyń i Przykona.

Prawie równolegle rozwijała się kultura amfor kulistych, będąca kontynuacją kultur wstęgowych i przejmująca wiele cech od kultury pucharów lejkowatych. Dotychczas odnalezione osady tej kultury charakteryzowały się małą ilością domów o konstrukcji słupowej zbudowanych na planie nieregularnego czworokąta. Czasami również w formie ziemianki. Groby ludności kultury amfor kulistych najczęściej występują w formie skrzyń z kamieni, przykrytych ziemnym nasypem. Wewnątrz znajdowano ozdoby, naczynia. Wiele pochówków zawiera również szczątki zwierząt, głównie bydła z obciętych rogami.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów.

Wczesna epoka brązu (około 1900-1200 p.n.e.) jest na terenie gminy reprezentowana przez kultury unietycką i trzciniecką. Podstawą gospodarki kultur wczesnobrązowych był chów zwierząt i uprawa ziemi, uzupełniane łowiectwem i rybołówstwem.

Wzrost osadnictwa widoczny jest w środkowym i późnym okresie

epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Ludność kultury łużyckiej prowadziła osiadły tryb życia, a system gospodarczy tej kultury, jak się przypuszcza, był wielokierunkowy. Posługiwano się sprzężajnym radłem, a mniejsze pola obrabiano za pomocą motyk rogowych, zboże sprzątano sierpem brązowym. Zmarłych palono na stosie, a ich szczątki składano do popielnic, które zakopywano w ziemi wraz z przystawkami i darami grobowymi. Znacznemu upowszechnieniu uległy wyroby brązowe, zarówno ozdoby, jak i narzędzia, które wytwarzano na miejscu.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne.

W pierwszym okresie epoki żelaza (okres halsztacki 650-400 p.n.e.) kultura łużycka przeżywa swój największy rozkwit i posiada szerokie kontakty z resztą Europy. Powstają wówczas grody typu Biskupin.

Pod koniec okresu okres halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytym wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Podniesienie się poziomu wód gruntowych, spowodowane zmianami klimatycznymi, wypiera osadników z ich dotychczasowych siedlisk. Osłabione w ten sposób osadnictwo łużyckie jest stopniowo podbijane lub kolonizowane przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską. Trudno jest stwierdzić, czy proces ten miał charakter zbrojnej agresji, czy odbywał się w sposób pokojowy poprzez asymilację miejscowej ludności i przybyłej z Pomorza nowej grupy osadniczej. Różnice między obydwoma kulturami widoczne są przede wszystkim w formach grobów oraz kształtach i ornamentyce naczyń i przedmiotów metalowych.

Osadnictwo ludności kultury łużyckiej na terenie gminy widoczne jest na przykład w okolicach miejscowości Bądków, Boleszczyn, Gąsin, Przykona, Smulsko. Z terenu gminy znane są również cmentarzyska związane z osadnictwem ludności kultury łużyckiej (np. z okolic miejscowości Gąsin)

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski 150 p.n.e. – 25 n.e.). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich (I-IV w. n.e.).

Ludność kultury przeworskiej prowadziła osiadły tryb życia, zamieszkując osady otwarte. Podstawę gospodarki stanowiła uprawa roli w połączeniu z hodowlą zwierząt, wśród których dominowało bydło rogate. Rozwijały się również inne gałęzie wytwórczości, szczególnie hutnictwo i kowalstwo, m. in. ze względu na duże zapotrzebowanie na broń i narzędzia. Dość często wytop żelaza i wyrób z nich gotowych przedmiotów odbywał się w pobliżu osad.. Charakterystyczny był obrządek pogrzebowy kultury przeworskiej. Całość wyposażenia zmarłego palono wraz ze zwłokami na stosie, a naczynia składane do grobów celowo rozbijano. Na obszarze naszej gminy widoczne jest osadnictwo ludności kultury przeworskiej (np. Bądków, Boleszczyn, Gąsin, Przykona, Rogów) oraz zaplecze cmentarne (rozpoznane w okolicach miejscowości Przykona).

Na przełomie IV i V w. n. e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Początkowe fazy tego okresu charakteryzują się wyraźnym regresem w zakresie kultury materialnej. Pojawia się nowy system gospodarki żywnościowej – przemienno -ugorowej uprawy zbóż ozimych i jarych. Szeroko stosowana jest sprzężajna obróbka roli. Pojawia się na szeroką skalę proso. W hodowli wzrasta rola świnia przy zmniejszeniu stad bydła rogatego i koni. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Osady miały niewielkie rozmiary, chaty miały konstrukcję zrębową, wykorzystywano też kwadratowe ziemianki i półziemianki.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne jest kilka faz powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego.

Według ocen archeologów, grodziska te były zamieszkałe przez człowieka od IX do XI wieku, czyli pod koniec wczesnego średniowiecza. Czasy te to okres przedpiastowski i wczesnopiastowski. W okresie przedpiastowskim trwał jeszcze zwyczaj ciałopalenia, ale około X wieku obrządek ten ustąpił miejsca pochówkowi szkieletowemu.

Z okresu wczesnośredniowiecznego zarejestrowano na terenie gminy grodzisko w miejscowości Ewinów. Było ono jednak użytkowane bardzo krótko i spłonęło być może jeszcze w trakcie budowy.

Na uwagę zasługuje znaczne zagęszczenie stanowisk wczesnośredniowiecznych związanych prawdopodobnie z zapleczem grodziska w Ewinowie. Natomiast świadectwem osadnictwa z czasów nieco późniejszych, bo z okresu XIV wieku jest gródek stożkowy w miejscowości Trzysze.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych

Na terenie gminy Przykona do rejestru zabytków wpisane są kościoły parafialne w Boleszczynie i Psarach.

Kościół par. p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Boleszczynie zbudowany z inicjatywy ks. Dominika Wartkiego w latach 1818-1821, przebudowany w 1899 r. staraniem ks. Mikołaja Kozłowskiego. Obiekt murowany, założony na rzucie prostokąta wydłużonego w kierunku wschód-zachód z prostokątnym prezbiterium od wschodu. Po stronie północnej i południowej kaplice. Nawa główna, prezbiterium i kaplice nakryte dachami dwuspadowymi pokrytymi dachówką. W narożu północno-zachodnim wieża o bryle wysmukłego prostopadłościanu, w górnej części przewężonego, zakończonego iglicą ostrosłupową. Elewacje w większości otynkowane, naroża, gzymsy i elewacje wieży ceglane. Otwory okienne prostokątne, zamknięte ostrym łukiem, w szczytach triforia. Główne wejście w ostrołukowym portalu ujętym w dwie półkolumny toskańskie. Wnętrze jednonawowe, nakryte płaskim stropem.

Obiekt zachowany w dość dobrym stanie. W 2006 r. zamontowane zostały nowe schody na chór i wieżę, założono podłogi na strychu kościoła. W roku 2008 przeprowadzono kapitalny remont zakrystii, wymieniono stolarkę drzwiową. W 2009 r. wymieniono pokrycie dachu na nawie kościoła z blachy na dachówkę karpiówkę. Na lata 2013-2014 planowany jest remont wieży i elewacji oraz wymiana pokrycia dachu nad prezbiterium i zakrystią.

Kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP w Psarach wzniesiony w latach 1911-1913 wg projektu Jarosława Wojciechowskiego z inicjatywy ks.

Zygmunta Guranowskiego. Świątynia murowana, założona na rzucie prostokąta. Wnętrze trójnawowe z dwuprzęsłową częścią główną. Nawa główna nakryta wysokim dachem czterospadowym, nawy boczne niższe z dachami pulpitowymi. Dachy pokryte blachą miedzianą. Po stronie zachodniej wysoka wieża z dzwonnica nakryta dachem dwuspadowym, zwieńczona sześciokątną iglicą. Zaznaczone są mocne podziały brył i niewielka ilość elementów dekoracyjnych.

Nawa główna i prezbiterium przekryte sklepieniem kolebkowym, węższe nawy boczne sklepienie odcinkowo. Polichromia prezbiterium autorstwa Eligiusza Niewiadomskiego z 1914 r. Nawa główna malowana w 1934 r. przez Konstantego Mickiewicza, nawy boczne w 1956 r. przez J. Stępnia i M. Olejniczka. Odnowienia polichromii w całym kościele dokonano w latach 1986-1988. Remont dachu wraz z wymianą pokrycia na blachę miedzianą przeprowadzono w latach 1983-1984. W latach 2003-2009 odwodniono mury, odnowiono elewacje, zamontowano nowe okna witrażowe. Stan zachowania dobry.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy Przykona to wyposażenie wystrój obiektów sakralnych. Zachowane w dobrym stanie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania,

podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie musi on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego – obowiązek, z zastrzeżeniem art. 82 a ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r., pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywne orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu I i II wojny światowej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie

prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków

a) archeologicznych

Gmina Przykona jest gminą wiejską, gdzie trzy czwarte obszaru gminy stanowią użytki rolnicze i leśne. Pozostała część to tereny zurbanizowane - zabudowa mieszkalna, rekreacyjna, rzemieślnicza, usługowa oraz przemysłowa, w tym tereny kopalni.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna zajmuje 56 % powierzchni gminy, tj. ok. 6,4 tys. ha, z czego 76 % to grunty orne i 23 % - to łąki i pastwiska.

Na terenie występowania najlepszych gleb (sołectwa: Wichertów, Smulsko, Bądków Pierwszy, Bądków Drugi, Żeroniczki) planuje się dalszy rozwój rolnictwa.

Ważną pozycję w użytkowaniu powierzchni gminy zajmują lasy. Ich udział w pow. gminy wynosi 27 %, tj. 3,0 tys. ha. Zwarty kompleks leśny występuje we wschodniej części gminy. Dążąc do poprawienia lesistości terenów gminy, gleby rolnicze o najsłabszej bonitacji przeznaczane będą stopniowo pod zalesienia.

Około 60 % powierzchni gminy zajęta jest przez udokumentowane złoża węgla brunatnego, wydobywanego przez KWB „Adamów”. Przewiduje się, że eksploatacja węgla brunatnego na terenie gminy będzie kontynuowana przez najbliższe 15 lat.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zwartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

b) nieruchomości

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Przykona spotyka się jeszcze przykłady tradycyjnego budownictwa wiejskiego, m.in. w miejscowościach: Ewinów, Posoka, Radyczyny. Można by powiedzieć, że stan techniczny tych budynków w znacznym stopniu jest determinowany stanem świadomości o ich historycznej funkcji oraz uświadamianej potrzebie adaptacji we współczesnym społeczeństwie.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane

im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu obiektów (likwidacja dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych bądź ich zamurowywanie, rozbudowy), zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych.

a) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy, stanowiące wyposażenie kościołów są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Przykona”

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Przykona” przyjęte zostało przez Radę Gminy w Przykonie Uchwałą Nr XVII/106/08 z dnia 19 marca 2008 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego, co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdz. II. „Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego

przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu”, w punkcie 3. „Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przedstawiono zasoby środowiska kulturowego. Zamieszczono wykaz obiektów zabytkowych z terenu gminy wpisanych do rejestru zabytków oraz będących w wykazie przesłanym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegaturę w Koninie (obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze, stanowiska archeologiczne).

W rozdz. III. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”, pkt 4. „Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przedstawiono wnioski konserwatorskie.

1. Strefy ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych:

Na terenie gminy znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, które grupują się w kilku partiach omawianego obszaru – we wschodniej części gminy wzdłuż rzeki Teleszyna (od Ewinowa do Posoki), bardzo bogata w stanowiska archeologiczne jest również południowa część gminy, na zachód od Boleszczyzna – Smulska – Dąbrowy. Wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej (zgodnie z art. 6, ust.1, pkt 3, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami).

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przez rozpoczęciem prac ziemnych.

2. Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach objętych ochroną konserwatorską lub w bliskim jej sąsiedztwie, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem

na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

3. Zadania inwestycyjne związane z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (m.in. drogi, kopalnie, odkrywki, eksploatacja złóż):

W przypadku podejmowania szerokopłaszczyznowych prac ziemnych, inwestor może przystąpić do inwestycji dopiero po uzyskaniu wytycznych konserwatorskich i określenia przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków niezbędnego zakresu badań archeologicznych. Konieczne jest także prowadzenie nadzorów archeologicznych na całym terenie podczas trwania prac ziemnych związanych z odhumusowywaniem terenu. W przypadku odkrycia w trakcie nadzorów nowych stanowisk archeologicznych, które nie zostały ujawnione podczas badań powierzchniowych, konieczne będzie przeprowadzenie na tych stanowiskach ratowniczych badań wykopaliskowych.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowego zadania inwestycyjnego, obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo – sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych, wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

Wszystkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem WUOZ w Poznaniu - Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

4. Założenia sakralne i rezydencjonalne:

Podlegają ochronie w granicach założeń oraz ich najbliższym otoczeniu. Należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- * historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),

- * zachowanie zabytkowej zabudowy,
- * zachowanie zabytkowej zieleni,
- * podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie: lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- * użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

5. Cmentarze

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz w jego najbliższym otoczeniu. Dla cmentarzy czynnych szerokość zewnętrznej strefy ochronnej równa jest szerokości strefy ochrony sanitarnej. Dla nieczynnych cmentarzy ewangelickich postuluje się przyjęcie zewnętrznej strefy ochronnej o szerokości ok. 10 m wokół granic.

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- * historycznego rozplanowania,
- * zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- * zabytkowej zieleni.

Postuluje się wyłączenie spod zabudowy najbliższego otoczenia cmentarzy.

6. Pojedyncze obiekty budowlane (użyteczności publicznej, mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i kapliczki):

Ochrona obejmuje obiekt wraz z jego najbliższym otoczeniem.

Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

7. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

- pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków,
- opinii Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie – w odniesieniu do pozostałych obiektów i obszarów.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Przykona zatwierdzony został Uchwałą Nr XV/73/03 Rady Gminy z dnia 16 grudnia 2003 r. W rozdz. I „Przepisy ogólne”, w § 11 przedstawiono szczególne warunki zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie na podstawie przepisów o ochronie dóbr kultury:

1. W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej zespołu dworsko-parkowego obowiązuje:

- 1) historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),
- 2) zachowanie zabytkowej zieleni,
- 3) zachowanie zabytkowej zabudowy,
- 4) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie: lokalizacji, skali i formy,
- 5) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

2. Na terenie cmentarzy objętych ochroną konserwatorską obowiązuje:

- 1) historyczna parcelacja,
- 2) historyczne rozplanowanie,
- 3) zachowanie zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- 4) zachowanie zabytkowej zieleni.

3. Na obszarze strefy "OW" ochrony reliktyw archeologicznych działalność inwestycyjna może być prowadzona wyłącznie pod nadzorem konserwatorskim. W związku z tym niezbędne powiadomienie służby konserwatorskiej o planowanych w tym rejonie pracach ziemnych.

4. Na obszarze strefy "W" ochrony reliktyw archeologicznych obowiązuje zakaz jakiegokolwiek działalności inwestycyjnej.

5. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych

ochroną konserwatorską, oraz w bezpośrednim sąsiedztwie stref ochrony, takie jak:

- 1) w odniesieniu do zabudowy - rozbiórki, remonty, przebudowy, rozbudowy, budowy,
- 2) w odniesieniu do zieleni - wycinki, nasadzenia, prace porządkowe i pielęgnacyjne,
- 3) podziały geodezyjne,
- 4) prace ziemne,
- 5) zmiany sposobu użytkowania,
- 6) zmiany zagospodarowania

wymagają uzgodnienia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Poniżej wymieniono przedmioty ochrony konserwatorskiej, tj. wszystkie obiekty objęte ochroną konserwatorską (zabytki architektury, budownictwa, parki, cmentarze, stanowiska archeologiczne).

Zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa archeologicznego zawarte zostały również w dwóch jednostkowych planach zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów z terenu gminy:

I. Uchwała Nr 0007.39.2011 Rady Gminy Przykona z dnia 18.03. 2011 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Przykona dla działek położonych w miejscowości Dąbrowa, Młyniska i Zimotki.

Rozdział 4. „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, § 9.:

1. Tereny w miejscowości Dąbrowa, działka nr 150/2, Dąbrowa, działka nr 148/2, Młyniska, działka nr 334/3 i 334/4, Młyniska, działka nr 335 oraz w miejscowości Młyniska, działka nr 366/1, 366/2 i 367 położone są w strefie ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.

2. Tereny wymienione w ust. 1 podlegają ochronie konserwatorskiej, zgodnie z przepisami odrębnymi.

3. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym w pozwoleniu na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Delegatura w Koninie, które obowiązkowo należy uzyskać przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

4. W przypadku podejmowania szerokopłaszczyznowych prac ziemnych na obszarze oznaczonym jako stanowisko archeologiczne, inwestor może przystąpić do inwestycji dopiero po uzyskaniu wytycznych konserwatorskich i określenia przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Delegatura w Koninie niezbędnego zakresu badań archeologicznych.

5. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowych zadań inwestycyjnych na obszarze oznaczonym jako stanowisko archeologiczne, obowiązek przeprowadzenia:

- 1) ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- 2) badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- 3) stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

6. Wszystkie prace archeologiczne prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych muszą uzyskać uzgodnienie i pozwolenie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu - Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

II. Uchwała Nr 0007.40.2011 Rady Gminy Przykona z dnia 18.03. 2011 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Przykona dla działek położonych w miejscowości Laski, Rogów, Bądków Drugi i Ewinów.

Rozdział 4. „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, § 9.:

1. Tereny w miejscowości Laski, działka nr 54/2, 352/2 i 304/3, Rogów działka nr 274, 257/6, 241, 242, 344, 310, 160, 275 oraz w miejscowości Ewinów działka nr 73/1 położone są w strefie ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.
2. Tereny wymienione w ust. 1 podlegają ochronie konserwatorskiej, zgodnie z przepisami odrębnymi.
3. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym w pozwoleniu na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Delegatura w Koninie, które obowiązkowo należy uzyskać przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.
4. W przypadku podejmowania szerokopłaszczyznowych prac ziemnych, na obszarze oznaczonym jako stanowisko archeologiczne, inwestor może przystąpić do inwestycji dopiero po uzyskaniu wytycznych konserwatorskich i określenia przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Delegatura w Koninie niezbędnego zakresu badań archeologicznych.
5. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowych zadań inwestycyjnych na obszarze oznaczonym jako stanowisko archeologiczne, obowiązek przeprowadzenia:
 - 1) ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
 - 2) badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych
 - 3) stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.
6. Wszystkie prace archeologiczne prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych muszą uzyskać uzgodnienie i pozwolenie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu - Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku.

W 1986 r. utworzony został Uniejowski Obszar Chronionego Krajobrazu. Zajmuje powierzchnię 180 km², z czego na terenie gminy Przykona ok. 45 km², tj. 25 % jej obszaru. Obejmuje fragmenty doliny Warty wraz ze skarpą uniejowską i doliny Teleszyny oraz leżące między nimi wzgórze ostańcowe, sięgające 147 m n.p.m. Obszar uniejowski cechuje korzystna pod względem ekologicznym struktura użytków zielonych, lasów i pól uprawnych. W dolinach znajdują się łąki i pastwiska, a w dolinie Teleszyny duży kompleks leśny. Lasy rosną głównie na siedlisku boru mieszanego, łągu jesionowo-olszowego, rzadziej świetlistej dąbrowy i grądu ubogiego.

W północno-wschodniej części gminy, w dolinie Warty, znajduje się Obszar Specjalnej Ochrony „Dolina Środkowej Warty” Natura 2000, utworzony na podstawie tzw. Dyrektywy Ptasiej Unii Europejskiej 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków.

Rozporządzeniem Nr 21 Wojewody Konińskiego z dnia 16 grudnia 1998 r. utworzono 17 użytków ekologicznych. Ochronie podlegają m.in. łąki śródleśne, torfowiska, wrzosowiska i oczka wodne.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (*art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę*)

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego

zagospodarowania kraju,

2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy Przykona wykonano w 2012 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych (znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków) wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie.

W gminnej ewidencji znajduje się obecnie 46 obiektów zabytkowych. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomości przekazany został Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona systematycznie uzupełniana i weryfikowana.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z pismem przekazanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2013 roku wykonana zostanie gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmującą karty stanowisk archeologicznych i przeznaczonych do wpisu do rejestru oraz karty zespołów stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu.

II. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu.

III. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart ewidencyjnych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc przy sporządzaniu wniosków przez właścicieli o wpisanie najcenniejszych obiektów do rejestru zabytków.

6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Przykona na lata 2013-201*” na stronie internetowej Gminy Przykona,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (dotacje) oraz rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej

ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,

6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Z obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy żaden nie jest własnością samorządu. W związku z tym Gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
 - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez

zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Przykona wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych

- i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Przykonia zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
 - wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac

konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „*Odnowa i rozwój wsi*” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

**V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji
Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych
i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego**

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

**V. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Poznaniu**

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosqw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- 2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.